

Nortasunari buruzko adjektiboak. “Izanak izena du”

Luis Sainz de Murieta Alvarez
EHUko irakaslea

Euskaraz nortasunaren ezaugarriak azaltzeko erabiltzen den lexikoa (adjektiboak batez ere) eta atzetik dauden dimentsio nagusiak aztertzen dira, hizkuntzak nortasuna ikertzeko marko egokia eskaintzen digulakoan gaudelako. Adjektiboak azalarazteko asmoz, alde batetik, Rep testaren moldaketa bat erabili dugu eta, bestetik, 38 nobelatan pertsonaiak psikologikoki deskribatzeko erabilitako hitzak aztertu ditugu. Hitzen atzetik dauden dimentsioak identifikatzeko helburuarekin, proba bat eratu dugu (diferentzial semantikoa delakoaren antzekoa) eta, koerlazioen analisi faktoriala eginez, zenbait dimentsio aurkitu ditugu. Rep testa Psikologi Fakultateko bigarren kurtsoko 135 lagunek burutu zuten eta guk sortutako proba bosgarren kurtsoko 42 ikaslek. Emaitzak beste zenbait kulturatan aurkitutakoekin bat datoz.

The article analyses the lexicon (principally adjectives) utilized in the Basque language to describe the psychological characteristics, because in our opinion the language offers the adequate mark to understand the personality. To discover the adjectives, we have utilized the Kelly's Rep-test and the psychological words we have found in 38 novels. In order to study the intercorrelations between the adjectives and the basic dimensions, we have constructed a test similar to the so called semantic differential. A hundred and thirty five subjects solved the Rep-test and forty two subjects answered the second test's questions. The all were psychology students in the University of the Basque Country. The results agree with the ones obtained in some lexicological studies that have been done in other cultures.

Sarrera

Cattellen ustetan (1957) nortasunari buruzko ezaugarri guztien egiazko iturri bakarra hizkuntzan dugu. Litekeena da jokabidearen alderdi gehienak edo guztiak noizbait, denboran zehar, izendatuak izatea. Errealitatea zer den eta nola uler daitekeen jakiteko arazo filosofikoetan sartu gabe, bidezkoa da esatea existentzia duten gauzek izena dutela eta izenik ez duten gauzek existentziarik ez dutela. Nahiz eta idatzi duguna filosofikoki oso eztabaidagarria izan, psikologiaren ikuspuntutik erreza-go onar dezakegu: psikologian errealitatea baino gehiago, pertsonak errealitatea nola ikusten duen interesatzen zaigu; inguru fisikoaz baino gehiago inguru psikologikoaz arduratzen da, beraz.

Nortasunaren ezaugarriak azaltzeko erabiltzen diren hitzez (adjektiboak edo izenlagunak batez ere) arduratzen den esparru hau, Cattellek *Hizkuntza-ren Nortasunaren Esparrua* izendatu zuen, eta esparru hau nortasunaren ikerketa zientifikoan oinarri nagusienerarikoa zela baieztatu zuen; hizkuntzak nortasuna ikertzeko marko egokia eskaintzen digu.

Pertsonen egitura psikologikoa aztertzeke, pertsona horiek nortasunari buruz dituzten kontzeptuak edo konstruktuetak azaldu behar dira; gainera, konstruktua, ideia edo kontzeptu horiek elkarren artean nola erlazionatzen diren jakinez gero, atzetik edo azalean ez dauden dimentsio nagusiak agertaraziko ditugu, eta hauek nortasunaren ardatz izango dira. Kulturkide gehienok nortasunaz antzeko sinesmenak izaten ditugunez (horregatik gara kulturkide), kultura horren dimentsio edo ardatz nagusiak ezagut ditzakegu. Ardatz

hauek *Nortasunaren Teoria Implizituak* eratzten dituzte.

Ikerketa honen lehenengo helburua euskaraz nortasuna azaltzeko erabiltzen diren kontzeptuak zein diren jakitea izan da, eta bigarrena, nortasunaren ardatz edo dimentsio nagusiak ezagutzeko, kontzeptu horiek elkarren artean nola erlazionatzen diren iradokitzea. Euskal psikologiara hurbiltzeko derrigorrezkoa iruditu zitzaigun hizkuntzak nortasunaz esaten diguna ikeretzea. Kulturak, nortasuna eratzera-koan, garrantzi handia du, eta modu berean, kulturaren barnean hizkuntza- ren ekarpena ez da makala.

Metodoa

Helburuei heltzeko bi pauso eman ditugu: hasieran nortasuna deskribatzeko gaur gehienbat erabili ohi diren adjektiboak aztertu ditugu, eta ondoren, dimentsio nagusiak ezagutzeko asmoz, adjektibo edo nolakotasun hauek elkarren artean erlazionatzeko moduari ekin diogu.

Lan hau Psikologiaren barnean kokatu nahi izan dugu eta horregatik ez zaigu interesatu geure hizkuntzan nortasuna adierazteko zenbat adjektibo dauden jakitea (hiztegi batean aurki zitezkeenak), gaur egun gehien erabiltzen direnak ezagutzea baizik. Gure ardura gaurko nortasuna izan da.

Zer nolako adjektiboak erabili ohi diren jakiteko bi bide aukeratu genituen:

a) Rep testaz baliatuz, Psikologia ikasten ari diren 135 ikaslek erabilitako adjektiboak (ikasle bakoitzaren kasuan, hamar).

b) Hogeita hemezortzi nobelatan pertsonaiak psikologikoki deskribatze-ko azaldutako adjektiboak.

Rep testa

George A. Kellyk 1955. urtean *Konstruktua Pertsonalen Teoria* plaza-ratu zuen, gaurko psikologia kogniti-boaren aitzindaria izan zena. Teoria honen arabera, nahiz eta errealtateak edo mundu fisikoak existentzia inde-pendentea izan, pertsonak zeharbidez heltzen dio soilik, prozesu pertzeptibo eta kognitiboen bidez. Beraz, gure baitan errealtate horren errepresen-tazioa eratzen dugu, eta errepresen-tazio hori egiteko konstruktua pertsona-lez (aldakorrek direnak) baliatzen gara. Konstruktua hauek errealtateari buruz-ko aurrean egiteko erabiltzen dira, eta horiei esker modu egokian funtzio-natzeko gaitasuna dugu. Pertsona bakoitzak zer nolako konstruktua erabiltzen dituen jakiteko, Kellyk Rep testa asmatu zuen, eta horren egoki-tzapen bat erabili dugu.

Rep testean subjektua bere ustez garrantzitsuak diren zenbait pertso-naren izenak idazten ditu (hamar gure kasuan) eta pertsona horien arteko zenbait antzekotasun eta desberdinta-sun adierazteko eskatzen zaio (hamar gure kasuan eta errepikatu ezin dire-nak), nortasunari buruzko adjektibo edo konstruktua erabiliz beti. Behin pertsonen izenak eta konstruktua adierazi ondoren, aukeratutako perso-na bakoitza ebaluatu behar du berak idatzitako konstruktua arabera. Alde batetik, eta hau dagure kasuan garran-tzitsuena, erabiltzen dituen konstruk-tuak ez dira guk emandakoak, baizik eta berak asmatutakoak; hots, ez dira gure konstruktua baizik eta bereak. Beste aldetik, ebaluazioak bukatu on-

doren, analisi matematiko xume batzuk eginez, adjektibo edo konstruktua ba-koitzaren pisua jakin dezakegu. Izan ere, pertsona batek zer konstruktua-sistema erabiltzen duen, eta konstruktua horiek berarentzat zenbaterainoko garrantzia duten jakin daiteke.

Rep testetik lau motako datuak atera ditugu:

1- *Konstruktuen maiztasuna*: 135 pertsonak (109 emakumezko eta 26 gizonezko) adierazitako 1.350 adjekti-boren artean zeintzuk diren maizkoe-nak, erabilienak. Hemen alderdi kuan-titatiboak dauka garrantzia.

2- *Konstruktuen polarizazioa*: mutu-rreko puntuazioak zein adjektiborekin erabiltzen diren ikusiko dugu. Pertso-nak ebaluatzerakoan 1etik 7rako pun-tuazioa erabil daiteke; 1ekoa eta 7koa muturreko puntuazioak dira. Adjektibo batzuetan muturreko puntuazioak azal-tzen dira eta besteetan erdikoak. Bo-nariusek (1977) puntako puntuazioak konstruktua garrantziarekin erlazio-natu zituen: adjektiboren batek punta-ko puntuazio asko baditu, oso esangu-ratsua gertatuko zaio ebaluatzaileari. Ebaluatzaileak oso argi ikusten du per-sona adjektiboaren nolakotasunaren jabe dela.

3- *Konstruktuen intentsitatea*: neurri hau Bannisterrek (1960) erabili zuen. Indize hau konstruktua batek beste konstruktua guztiekin dituen koerlazioak aztertuz lortzen da. Konstruktua bat besteekin oso erlazionatua egoteak (koerlazio altuak) bera aldatzean besteak ere aldatuko direla esan nahi du. Beraz, konstruktua horren aldakun-tzak beste edozeinenak baino garran-tzi handiagoa izango du: koerlazioak, azken finean, kobariazioak neurtzen ditu. Neurri honek konstruktua garrantzitsuak diren pertsonen koerlazioak aztertzen ditu.

zentralitatea adierazten du; intentsitate handia badu konstruktuen sistemaren erdigunean egongo da, eta txikia izanez gero, berriz, periferian.

Gure ustez hau da indizerik garrantzitsuena eta bidezkoa da berau Roschen (1975) *prototipizitate* kontzeptuarekin parekatzea.

4- *Konstruktuen bereizteko gaitasuna*: indize hau Landfieldek (1977) proposatu zuen konstruktuen integrazioa aztertzeke asmoz, baina gaur egun jatorrizko interpretazioa zalantzan jarri da (Feixas 1988) eta konstruktuen zorroztasuna neurtzen bide du. Indize hau hurrengo formularekin kalkulatu da :

$BP = i(W-w)/j$ non:

- BP = Bereizteko gaitasuna.
- i = Puntuazio desberdinen kopurua.
- W = Puntuaziorik altuena.
- w = Puntuaziorik baxuena.
- j = Puntuazio guztien kopurua.

Puntuazio altua izateak konstruktua zorrotza dela adierazten du, hots, konstruktua hori, pertsonak (edo objektuak) ebaluatzerakoan, diskriminatzeke edo bereizteke egokia dela. Pertsona guztiei konstruktua batean puntuazio berdina emateak esan nahi du konstruktua horrekin aukeratutako pertsonak ezin ditugula bereizi: edertasuna neurtu nahi badugu eta guztiei puntuazio berdina ematen badiegu, gure edertasun-kontzeptua ez dela zorrotza esan dezakegu. Formularen azaltzen den bezala, puntuazio desberdinen kopurua, puntuaziorik altuena, puntuaziorik baxuena eta puntuazio guztien kopurua kontuan hartzen dira.

Literatura

Egokia iritzi genion, geure nortasunari heltzeko, euskal nobelagileek erabiltzen dituzten izenlagun psikologikoak aztertzeke. Psikologoko psikologiaz (ez gara salbuespena eta..) beste arloetako pertsonak esaten dutena guxtiesteko joera nabaria dugu, tamalez, gure ustez. Nahiz eta psikologiak estatus zientifikoa azken bi mende hauetan lortu duen, gizakia gizakienez geroztik, psikologiaz arduratu da kontzeptu desberdinak sortuz, eta idazten hasi zenetik, nortasuna deskribatzeko hitzak asmatu eta erabili ditu. Arlo hau sakonki aztertu dutenak filosofo eta/edo literaturgileak izan ditugu. Ez zen kasualitatea izan mende honen hasieran, Europan batik-bat, tragedia grekoek psikologian eta psikoanalisian bereziki izandako eragina. Freud konturatu zen Sofokles tragediagileak mekanismo psikologikoak sakonki aztertu zituela, eta austriarrak duela bi mila urte baino gehiago asmatutako konplexuak psikoanalisaren mamian kokatu zituen.

Bestalde, nobela gehienetan, edo askotan bederen, oso garrantzitsua izan ohi zaio idazleari pertsonaien karakterizazio psikologikoa. Pertsonaiak psikologikoki karakterizatzeko, idazlea berak erabiltzen dituen kontzeptu psikologikoez baliatzen da; zilegi da esatea nobela baten kontzeptu psikologikoen bidez idazlearen nortasun-teoria inplizitua azter dezakegula, nobela guztiek idazlearen barneko mundua islatzen baitute. Zilegi da orobat idazlearen barneko mundu hori bere kulturaren isla dela suposatzea. Hortik gure apostua.

1. Taula

1. Alaba	Gotzon Garate
2. Ametsetan galduta	Xabier Gereño
3. Andereño	Xabier Gereño
4. Aspaldian maite zaitudalako...	Arantxa Urretabizkaia
5. Babilonia	Joan Mari Irigoien
6. Behi euskaldun baten memoriak	Bernardo Atxaga
7. Bi anai	Bernardo Atxaga
8. Bi letter jaso nituen	Bernardo Atxaga
9. Egunero hasten delako	Ramón Saizarbitoria
10. Elizondoko eskutitzak	Gotzon Garate
11. Etorriko haiz nirekin?	M. Hernandez Abaitua
12. Exkixu	Txillardegi
13. Garoa	Txomin Agirre
14. Gizona bere bakardadean	Bernardo Atxaga
15. Goizuetao ezkongaiak	Gotzon Garate
16. Haltzak badu bihotzik	Iñaki Mendiguren
17. Hamabost egun Urgain'en	J.A. Loidi Bizkarrondo
18. Hamaseigarrenean aidanez	Anjel Lertxundi
19. Haur besoetakoa	Jon Mirande
20. Haurgintza-minetan	Mikel Zarate
21. Irene (tempo di adagio)	Pako Aristi
22. Itsasoak ez du esperantzarik	Luis Aranburu Altuna
23. Izurri berria	Gotzon Garate
24. Jolasean	Joxean Sagastizabal
25. Kazetari bat iheska	Imanol Zaldúa
26. Kcappo	Pako Aristi
27. Kutzidazu bidea	Joxean Sagastizabal
28. Leturiaren egunkari izkutua	Txillardegi
29. Londresen nago aitonaekin	Joxe Mari Iturralde
30. Mafiak hil zuen	Xabier Gereño
31. Mugetan	Hasier Etxebarria
32. Ni naizen hori	Karlos Gorrindo
33. Non dago Stalin?	Xabier Montoia
34. Olagarroa	Mario Onaindia
35. Peru Leartzako	Txillardegi
36. Saturno	Arantxa Urretabizkaia
37. Zergatik Panpox?	Arantxa Urretabizkaia
38. 110. Street-eko geltokia	Iñaki Zabaleta Urkiola

Ikerketa honetan 38 nobelatan azal dutako psikologiarekin lotutako hitzak aztertu ditugu. Nobela hauek (cf. 1. taula) bigarren kurtsoko Psikologiako ikasleek (1994-1995 ikasturtekoak) irakurrita izan dira eta beraiek aukeratuak. Lanaren helburua euskaraz gehien erabiltzen diren nortasunari buruzko hitzak ezagutzea zen, gero hitz

horien arteko koerlazioak aztertuz, atzetik dauden ardatz, faktore, dimentsio eta/edo irizpide nagusiak aurkitzeko asmoz. Esan dugun bezala, nobelen aukeraketa egiteko ikasleen irizpidea hartu genuen oinarritzat eta erabat askea izan zen. Horren ondorioz, kalitatezko autore eta nobela batzuen hutsunea nabaria da.

Emaitzak

Rep testa

Bigarren taulan Rep testetik ateratako datuak azaltzen ditugu. Lehenengo zutabeen gehien erabiltzen diren 37 adjektiboak agertzen dira, maiztasunaren arabera ordenatuak. Bigarrenean, maiztasun absolutu eta erlatiboak. Orokorrean, 289 adjektibo agertu ziren baina soilik 10 pertsonak baino gehiagok erabilitakoak hartu genituen kontuan. Hala ere, 37 hauen maiztasunak aztertu ondoren, maiztasun guztiaren %62a suposatzen dutela esan beharra dago.

Azpimarratzekoa da izenlagun gehienak positiboak direla. Testa planteatu genuen moduan posible zen konstruktuaeren edozein mutur hartzea, baina nagusiki mutur positiboa aukeratu zuten.

Ikus daitekeenez *ireki*, *alai* eta *atsegin* adjektiboak dira maizkoenak, eta hirurak daude lotuta beste pertsonekin harremanak izateko moduarekin.

Hirugarren zutabeen polarizazioaren araberako ordena agertzen da, 1etik 37ra hedatuz. Adjektibo polarizatuenak *lagunkoi*, *konfidantzazko*, *leial*, *maliziadun*, *egiati*... izan dira, eta

polarizazio txikienak *baikor*, *ausarti*, *azkar*, *isil*, *jeniodun*... adjektiboek dituzte. Muturreko puntuazio asko dituzten izenlagunak oso esanguratsuak gertatzen zaizkio ebaluatzaileari, adjektiboen nolakotasuna oso argi izan ohi duelako, erdibiderik ez dagoelarik, hots, zuria ala beltza bezala ikusten baita ebaluazio-objektua.

Laugarren zutabeen hitzak intentsitatearen arabera daude ordenatuta, izenlagunen zentralitatearen arabera beraz. Intentsitate handia duten izenlagunak sistemaren erdigunean egongo dira, eta txikia dutenak periferian, azalaldean. Intentsitate handienak *atsegin*, *jator*, *lagunkoi*, *maitagarri*, *on*... adjektiboek izan dituzte eta txikienak *aktibo*, *lasai*, *lotsati*, *urduri*, *isil*... bezalakoek.

Bosgarren zutabeen gaitasunari dagokion ordena azaltzen zaigu, aurrekoen moduan 1etik 37ra hedatuz. Esan genuen bezala, gaitasun-indizeak adjektiboen zorrotasuna neurtzen du, zehaztasuna. Gaitasun handia izateak adjektibo horrekin ebaluazio zehatzak egiten ditugula adierazten du. Gaitasun handia izan dute *paziente*, *ulerkor*, *maitagarri*, *harro*, *atsegin*... izenlagunek, eta txikia *aktibo*, *ardurati*, *azkar*, *serio*, *alai*... adjektiboek.

2. Taula

Adjektiboak	Maiztasuna %	Polartasuna (ordena)	Intentsitatea (ordena)	Gaitasuna (ordena)
1. Ireki	58 / %43	26	20	24
2. Alai	54 / %40	30	15	33
3. Atsegin	49 / %36	10	1	5
4. Maitagarri	46 / %34	6	4	3
5. Burugogor	42 / %31	27	30	19
6. Eskuzabal	38 / %28	13	9	18
7. Harro	37 / %27	8	13	4
8. Langile	36 / %27	7	26	20
9. Bereko	35 / %26	11	11	7

2. Taula (jarraipena)

Adjektiboak	Maiztasuna %	Polartasuna (ordena)	Intentsitatea (ordena)	Gaitasuna (ordena)
10. Azkar	30 / %22	35	22	35
11. Ulerkor	28 / %21	24	8	2
12. Lotsati	28 / %21	31	35	9
13. Jator	27 / %20	15	2	14
14. Lasai	25 / %19	25	36	6
15. Konfidantzazko	25 / %19	2	7	8
16. Maliziadun	23 / %17	4	16	13
17. Ardurati	22 / %16	22	18	36
18. Berritsu	20 / %15	18	28	22
19. Egiati	20 / %15	5	10	16
20. On	19 / %14	20	5	23
21. Zintzo	18 / %13	9	12	29
22. Barnerakoi	18 / %13	17	27	28
23. Sentibera	18 / %13	19	24	17
24. Erresponsible	17 / %13	21	19	10
25. Umil	17 / %13	23	25	11
26. Serio	17 / %13	32	21	34
27. Leial	17 / %13	3	6	21
28. Ziur	16 / %12	14	23	26
29. Paziente	15 / %11	16	31	1
30. Lagunkoi	13 / %10	1	3	30
31. Jeiodun	13 / %10	33	32	27
32. Urduri	12 / %9	28	34	15
33. Adimentsu	10 / %7	12	14	25
34. Ausarti	10 / %7	36	29	32
35. Aktibo	10 / %7	29	37	37
36. Isil	10 / %7	34	33	31
37. Baikor	10 / %7	37	17	12

Literatura

Hogeita hemezortzi nobeletan psikologikoak (zentzu zabalean) kontsidera zitezkeen 546 izenlagun aurkitu genituen. Horietatik gutxienez lau nobeletan azaldutakoak aukeratu ditugu, 131 adjektibo. Adjektibo hauek agerpen-maiztasunaren arabera ordenaturik ikus ditzakegu 3. taulan.

Lehenengo zutabean, adjektiboak zenbat nobeletan azaldu diren ikus daiteke; *harro* adjektiboa, esate baterako, 21 nobeletan aurkitu dugu, *ausart* adjektiboa 16tan, etab.

Bigarren zutabean, izenlagun hori berau azaldu den nobeletan batezbeste zenbat aldiz aurkitu dugun ikus daiteke. *Harro*, adibidez, lau aldiz baino gehiagotan aurkitu dugu (4.09), *beldurti* sei aldiz (6.33), *atsegin* hitza ez dugu batezbeste bi aldiz aurkitu (1.80).

Bigarren eta hirugarren taulen arteko desadostasunak aztertuz, gure ustez azpimarratzekoena *ireki* izenlaguna (maiztasun nagusia 2. taulan) 3. taulan ez azaltzea dugu. Hala eta guztiz ere, izenlagun honek, nahiz eta maiztasunaren aldetik nagusienetarikoa izan, polarizazio, intentsitate eta

gaitasun txikiak ditu, besteekin konparatuz. Gainera *ireki* hitza ez dugu aurkitu (izenlagun bezala) Azkueren hiztegian, ezta *Diccionario Retana de las Autoridades del Euskera* deitutako hiztegian, ez eta *Sinonimoen Hiztegi* ere; bai ordea Elhuyarrek *Hiztegi Entziklopedikoan*. Suposa genezake psikologiari dagokionez hitz berri samarra dela, baina gaur egun, zalantzarik gabe, oso erabilia.

Hirugarren taulan agertu ez diren bigarren taulako adjektiboak hauexek dira: *ireki, burugogor, ulerkor, konfidantzazko, maliziadun, ardurati, sentibera, erresponsable, paziente, lagun-koi, adimentsu* eta *aktibo*. Beste aldetik *beldurti, triste, ero, kezkatu, lotsagabe, gaizto, zoriontsu, ahul, alfer, zakar*, etab. hirugarren taulan agertzen dira eta ez bigarreanean. Nabaria denez, lehenengo multzoko adjektiboak gehienbat positiboak (kulturak sozialki onartutakoak) dira, eta bigarren multzokoak negatiboak. Hau goian aipatu dugu dagoeneko: lagineko pertsonen konstruktuen alde positiboak aukeratu dituzte, eta idazleek, berriz, literaturan polo negatiboak nahiago izan dituzte.

Honen zergatiak asmatzea ez da lan erraza. Bi susmo besterik ez ditugu plazaratuko: alde batetik lagina gazte eta unibertsitarioa dugu (gehienak emakumezkoak), etorkizun oparoko pertsonak, baikorrak beraz. Beste aldetik, idazleek beti nahiago izan dituzte inpaktu handiko hitzak motelak baino, irakurleak arreta gal ez dezan, eta, jakina da, konstruktuen alde negatiboa hunkigarriagoa dela; komunikabideetako berriak irakurri, entzun edo ikusi besterik ez daukagu hori egiaztatzeko. Hau atxiki dakioke orobat idazle askoren jatorri klerikalari, gizatal-dehorretan bekatuak (konstruktuen alde negatiboa) izugarritzko garrantzia baitu.

3. Taula

Harro	21	4.09	% 55
Lotsati	20	3.35	% 53
Beldurti	18	6.33	% 47
Zintzo	18	2.44	% 47
Alai	17	3.18	% 45
Ausart	16	2.37	% 42
Maitagarri	16	2.56	% 42
Urduri	16	3.56	% 42
Atsegin	15	1.80	% 39
Lasai	15	5.53	% 39
Triste	15	4.07	% 39
Ero	14	2.78	% 37
Kezkati	14	2.86	% 37
Lotsagabe	14	1.86	% 37
Berritsu	13	2.61	% 34
Gaizto	13	2.61	% 34
Zoriontsu	13	2.46	% 34
Ahul	12	2.50	% 32
Alfer	12	2.25	% 32
Serio	12	3.58	% 32
Zakar	12	1.50	% 32
Apal	11	1.55	% 29
Berekoi	11	1.55	% 29
Eder	11	2.82	% 29
Hotz	11	1.81	% 29
Isil	11	1.73	% 29
Maltzur	11	2.27	% 29
Etsitu	10	3.10	% 26
Gaixo	10	1.80	% 26
Gezurti	10	1.60	% 26
Gizajo	10	4.70	% 26
Gogor	10	2.90	% 26
On	10	3.10	% 26
Samur	10	1.80	% 26
Argia	9	1.78	% 24
Gozo	9	1.89	% 24
Irrifartsu	9	4.11	% 24
Jator	9	4.00	% 24
Koldar	9	1.22	% 24
Tonto	9	1.44	% 24
Bakarti	8	4.12	% 21
Bizi	8	1.75	% 21
Bizkor	8	1.62	% 21
Errudun	8	2.00	% 21
Farretsu	8	1.25	% 21
Inozo	8	2.37	% 21

Alu	7	2.57	% 18	Arrunt	4	1.50	% 11
Egoskor	7	2.57	% 18	Axolagabe	4	1.25	% 11
Ergel	7	2.86	% 18	Baikor	4	3.25	% 11
Indartsu	7	2.29	% 18	Baldar	4	1.25	% 11
Izuti	7	2.14	% 18	Barnarakoi	4	2.50	% 11
Langile	7	1.57	% 18	Bero	4	2.00	% 11
Leial	7	1.43	% 18	Biguin	4	2.50	% 11
Sendo	7	1.86	% 18	Bihurri	4	1.50	% 11
Zuhur	7	2.00	% 18	Borrokalari	4	1.25	% 11
Zuzen	7	1.71	% 18	Diruzale	4	2.00	% 11
Ameslari	6	2.50	% 16	Egiati	4	1.00	% 11
Astakilo	6	2.00	% 16	Epel	4	1.75	% 11
Azkar	6	1.50	% 16	Ezti	4	2.00	% 11
Dotore	6	1.67	% 16	Faltsu	4	1.25	% 11
Fin	6	1.17	% 16	Gorrotogarri	4	1.50	% 11
Goibel	6	3.50	% 16	Handizale	4	1.75	% 11
Haserrekoi	6	4.67	% 16	Ilun	4	1.00	% 11
Heldu	6	2.33	% 16	Itxaropentsu	4	1.50	% 11
Hiztun	6	1.83	% 16	Kaiku	4	2.00	% 11
Kementsu	6	2.33	% 16	Kopetilun	4	2.50	% 11
Leun	6	1.17	% 16	Kutun	4	1.25	% 11
Makal	6	7.00	% 16	Kankaiu	4	1.25	% 11
Motel	6	2.33	% 16	Lirain	4	1.25	% 11
Txar	6	1.50	% 16	Lizun	4	1.00	% 11
Umoretsu	6	1.83	% 16	Mardul	4	1.00	% 11
Xarmant	6	1.50	% 16	Mesfidati	4	1.00	% 11
Zentzudun	6	1.00	% 16	Nazkagarri	4	1.00	% 11
Zoro	6	1.50	% 16	Potolo	4	1.50	% 11
Adoretsu	5	1.60	% 13	Seguru	4	1.00	% 11
Arin	5	1.20	% 13	Sentikor	4	1.00	% 11
Arraro	5	1.20	% 13	Trebe	4	1.00	% 11
Aspertu	5	2.80	% 13	Umil	4	1.50	% 11
Doilor	5	1.40	% 13	Ustel	4	2.00	% 11
Eskuzabal	5	2.00	% 13	Xelebre	4	1.25	% 11
Garbi	5	1.20	% 13	Zabal	4	1.00	% 11
Gogotsu	5	1.40	% 13	Zantar	4	1.00	% 11
Herabe	5	1.40	% 13	Zatar	4	8.00	% 11
Hitzontzi	5	1.60	% 13	Zerri	4	1.25	% 11
Jeloskor	5	2.80	% 13	Zital	4	2.00	% 11
Lerden	5	1.00	% 13	Ziur	4	2.75	% 11
Nekatu	5	2.80	% 13	Zoragarri	4	1.75	% 11
Petral	5	2.40	% 13	Zuri	4	1.25	% 11
Txotxolo	5	2.20	% 13				

Dimentsioak

Izenlagunen atzetik aurkitzen diren dimentsioak aztertzeari ekin genion azken urratsean. Helburu hau betetze-ko asmoz, azalduko izenlagun guztiekin eta, sinonimo eta antonimoak kontuan hartuz, beste proba bat eraiki genuen, *diferentzial semantiko* delakoaren antzekoa. Proba hau egin zuten Psikologi Fakultateko bosgarren mailako ikasle euskaldunek (42 pertsona). Bertan, eraskinean ikus daitekeen bezala, subjektu bakoitzak emandako izenlagunekin sei animalia ebaluatu behar zituen.

Itemak elkarren artean nola erlazionatzen ziren jakitea genuen helburu, hortik, analisi faktorialaren bidez, ad-

jektiboak zein dimentsioren menpean taldekatzen ziren ezagutzeko asmoz.

Koerlazioaren analisi faktoriala egin ondoren emaitza hauek atera genituen:

1. Faktorea: dimentsio moral-kulturala

Faktore honen bidez bariantzaren % 30,4 azalduko genuke. Hau dugu estatistikoki dimentsiorik garrantzitsuena, ikuspuntu kuantitatibo batetik behintzat. 4. taulako izenlagunak aztertuz gero, geure kulturak ontzat edo positibotzat hartzen dituen baloreak ikusiko ditugu. Izenlagun hauek inportantziaren arabera ordenatuta daude, ezkerreko zutabean polo positiboa eta eskubikoan polo negatiboa dagoelarik.

4. Taula

atsegin, maitagarri, begiko	-----	higuigarri, ikustezin
jator, leial, ondratu, zintzo	-----	maltzur, gaizto, maliziatsun
sentibera, hunkior, gupibera	-----	bihozgogor, musturrastun
xarmagarri, liluragarri	-----	nazkagarri, uxagarri
umil, xume, apal	-----	harro, harroputz
tolerante, jasanbera	-----	jasangogor, intolerante
samur, bihotzabal	-----	gogor, gaizto
egiati, egizale	-----	gezurti, gezurontzi
zentzudun	-----	kaiku, astako, kirten, inozo
fidakor, sinesbera	-----	mesfidati, fidagaitz, sinesgaitz
ulerkor, adikor	-----	toleragaitz
lagunkoi, elkarkoi, soziagarri	-----	elkartezin, ardigaldu, bakarti
azkar, argi, burutsu, adimentsu	-----	lelo, labur, tentel, alu
egiazko, zintzo	-----	txuri, faltsu, gezurrezko
umoretsu, txispagarri, grazioso	-----	aspergarri
bigun, onbera	-----	anker, gogor, krudel, gupidagabe
ez bekaizti	-----	inbidiatsu, bekaizti
adeitsu, kunplitu, gizalegetsu	-----	lotsagabe, aurpegihandi
eskuzabal, emankor	-----	berekoi, egoista, burukoi
langile, gogatsu, aktibo, maratz	-----	alfer, nagi, pasibo
bizi, bizkor, zalu	-----	geldo, motel
heldu, umo	-----	heldugabe
zoriontsu, dohatsu, zoritsu	-----	dohakabe

2. faktorea: pertsonarteko dimentsioa

Pertsonarteko harremani buruzko dimentsio honekin bariantzaren % 14,6a azalduko genuke. Dimentsioa *barnerakoi-kanporakoi* ezaugarriarekin, hots, psikologiaren historian zehar literatura gehien sortarazi duen ezaugarriarekin bat dator. Agertzen diren izenlagunak lehenengo dimentsio-koekin konparatuz psikologikoagoak dira; ez dira baloreak, elkarren artean komunikatzeko jokabideak baizik.

3. faktorea: moldaerazko dimentsioa

Dimentsio hau inguruari egokitzearekin lotuta dago. Bariantzaren % 9,3a azaltzen du. Hemen, inguruneari egokitze ahaleginean arrakasta edo porrota adierazteko erabiltzen diren adjektiboak ikus daitezke. Lorpen-nahiarekin lotu daiteke, lanak egoki

egiteko nahiarekin, kontziente izatearekin.

4. faktorea: estabilitate emozionalezko dimentsioa

Dimentsio hau estabilitate emozionalari dagokio. Hemen agertzen diren ezaugarriak, inguruaren menpe baino gehiago, herentziaren menpe egon bide dira, fisiologiak baldintzatuta. Hala ere, faktorearen garrantzia ez da handia, bariantzaren % 6,2a soilik azaltzen baitu.

Ikusitako lau dimentsioen bitartez, bariantzaren % 60a azal daiteke, beste % 40a azaldu gabe geratzen delarik. Analisia egin genuenean, faktore gehiago atera ziren eta, garrantzi kualitatibo handia izan zezaketen arren (hori guk erabilitako tresnekin ezin da jakin), baztertu egin genituen, bariantzaren oso alde txikia azaltzen zutelako.

5. Taula

berritsu, berbaldun	----	barnerakoi, introbertitu
berbatsu, hitzontzi	----	isil
ireki	----	itxi
alai, irribarretsu	----	triste, goibel
zirti-zartako	----	lotsati, herabeti
lagunkoi, elkarkoi, soziagarri	----	elkartezin, ardigaldu, bakarti
dotore, fin, arretatsu	----	zakar, basto, zarpail, arrunt
bigun, onbera	----	anker, gogor, krudel, gupidagabe
umoretsu, txispagarri, grazioso	----	aspergarri

6. Taula

ardurati, kezkatu, zuhur	----	baldres, baldragas, arduragabe
serio, nenazko, formal, serio	----	buruarin, txoriburu
langile, gogatsu, aktibo, maratz	----	alfer, nagi, pasibo
zentzudun, sano	----	ero, zoro, zentzugabe
lotsati, herabeti	----	zirti-zartako
heldu, umo	----	heldugabe
zuzen	----	bihurri, oker, makur
adeitsu, kunplitu, gizalegetsu	----	lotsagabe, aurpegihandi

7. Taula

urduri, artega	----	lasai
burugogor, setati, kaskagogor	----	arrazonagarri, arrazoizko
haserrakor, hirakor, suminkor	----	bare, haserregaitz
ero, zoro, zentzugabe	----	zentzudun, sano
bizi, bizkor, zalu	----	geldo, motel
petral, erreboltooso, zalapartari	----	sosegatsu

Lanaren ondorio eta mugak

Analisi deskribatzailea dugu eta egin ditugun deskribapenetan daude ondorioak. Hala ere, azken zatian ateratako dimentsioek aspalditik psikologo famatuek kultura anitzetan ateratakoekin zerikusi handia dutela azpimarra daiteke, eta horietan, hain zuzen, murgilduko gara.

Lehen dimentsioa (4. taula) orokorrena da eta zaila suertatu zaigu literaturan agertzen diren nortasunari buruzko dimentsioekin parekatzea. Hor azaltzen diren adjektibo batzuk egoera psikologikoak deskribatzeko baino gehiago, jokabideak etikoki baloratzeko erabiltzen dira (*jator, zintzo, egiati, onbera...*). Zintzo eta jator izateko eskakizunaren bitartez kulturak esaten digu zer egin behar dugun oinarrizko baloreak mantentzeko eta, bide batez, marko kultural horretan, geure buruarekin eroso sentitzeko. Halaber, pisu handikoak dira afektuekin lotutako izenlagunak (*sentibera, samur, xarman-garri...*) eta heziketa zuzen batekin lotutakoak (*umil, fidakor, aditsu...*). Adjektibo-nahasketa honen ondorioz, dimentsioa izendatzerakoan, zalantza handiak izan genituen eta izen nahiko orokorra aukeratu genuen. Hala ere, "Bost Handiak" (Big-five), paradigman bigarren faktorearekin antz handia du, "Agreeableness" delako faktorearekin, konformitateaz edo adostasunaz itzul daitekeena. "Bost Handiak" paradigman ikerketen berrazterketa Digmanek (1990) egin du, nortasunaren

teorilarien aldetik, kritika onak jaso dituelarik.

Bigarren dimentsioa (5. taula) argiagoa da eta aspalditik agertzen da literaturan. Jungék (1923) aipatu zuen lehenengoz indarrez. Cattellentzat (1957) bigarren mailako faktorea izan zen (Exvia-Invia). Eysenckek (1985) esan zuen kanporakoitasuna eta neurotizismo-faktoreekin nortasunaren bariantza modu esanguratsuan azal zitekeela. "Bost Handiak" paradigman arabera Barnekoitasuna-Kanporakoitasuna ezaugarria lehenengo faktorea da. Gure ikerketan oso argi ikusten da dimentsioa eta, 2. taulan ageri denez, dimentsioa osatzen duten adjektiboak (*ireki, alai, berritsu...*) pisu handikoak dira.

Hirugarren dimentsioa moldaerarekin lotu dugu. Dimentsioan azaltzen diren adjektiboak (6. taula), bizitzan arrakasta edo porrota adierazteko erabiltzen dira. "Bost Handiak" paradigman hirugarren faktorearekin ("conscientiousness") zerikusi handia du; *ardurati, serio, langile, zentzudun, heldu*, etab. adjektiboak oso ondo sar daitezke faktore horren barruan.

Laugarren dimentsioari (7. taula) dagokionez, estabilitate emozionaleko dimentsioa izendatu dugu, eta berau ere "Bost Handiak" paradigman laugarren faktore bezala azaltzen zaigu. Eysenckek proposatutako neurotizismo ezaugarriarekin ere lotura du.

Goian ikusi dugunez, gure ikerketan ageritako lau dimentsioak, gaur egun indar handia duten nortasunaren teoria faktorialistek aipatu dituzte. Izan ere, beste kultura desberdin batzuetan eta beste zenbait analisi lexikografikotan azaldutakoa errepikatu egin da, pertsonak sailkatzeko antzeko ikuspuntuak eta izenlagunak erabiltzen ditugula baieztatuz.

Azken zatian lanaren mugei helduko diegu, antzeko azterketetan kontuan izan beharko lirатеkeela baiteritzogu.

Lehenengo eta behin, laginaren ezaugarriak aztertuko ditugu. Alde batetik, probak egin dituzten guztiak unibertsitarioak dira, Psikologi Fakultatekoak, ondorioz gazteak eta, gehienbat, emakumezkoak. Ezin dugu inola ere esan lagina kulturkideen erre-presentatiboa denik, baina beharbada, bai euskal emakume eskoladunena.

Bigarrenik, jadanik aipatu dugun bezala, nobelen aukeraketa oso pertsonala izan da, autore batzuk oso erre-presentaturik egon dira (gehiegi, beharbada) eta beste batzuk ez dira azaltzen. Euskaraz erraz irakurtzen duten pertsonak ez dira ugariak, unibertsitarioak izan arren, eta gainera unibertsitario azkarrek badakite aukeraketa erraza egiten asignatura gaitzetzeko asmoz. Hortaz, irakurtzeko zailtasun handiak dituzten nobelak ez dira agertzen, eta posible da hauexek, hain zuzen, lexikoari begira aberatse-nak izatea (hortik zailtasuna).

Amaitzeari, hasi garen moduan ekingo diegu. *Izanak izena badu, izenak ere izana du*. Euskal psikologiari heldu nahi badiogu izenak aztertu beharko ditugu, izanak errazago ulertzeko.

Erreferentzia bibliografikoak

- Bannister, D. (1960): "Conceptual structure in thought-disordered schizophenics", *Journal of Mental Science*, 106, 1230-1249.
- Bonarius, H. (1977): "The interaction model of communication: Through experimental research towards existential relevance", in A.W. Landfield eta J.K. Cole (edd.), *Nebraska symposium on motivation 1976: Personal Construct Psychology* (26 Bol.), University of Nebraska Press, Lincoln, NE/Londres.
- Cattell, R. B. (1957): *Personality and motivation structure and measurement*, New World, Yonkers.
- Digman, J.M. (1990): "Personality Structure: Emergence of the Five-Factors Model", *Annual Review of Psychology*, 41, 417-440.
- Eysenck, H.J., eta Eysenck, M.W. (1985): *Personality and Individual Differences*, Plenum Press, New York.
- Feixas, G. (1988): *L'anàlisi de construccions personals en textos de significació psicològica* [tesi doktoral mikrofitxatua (z.328)], Publicacions Universitat de Barcelona, Bartzelona.
- Kelly, G. A. (1955): *The psychology of personal constructs*, Norton, New York.
- Jung, C. G. (1923): *Psychological Types*, Routledge eta Kegan Paul, Londres.
- Landfield, A. W. (1977): "Interpretive man: The enlarge self-image", in A.W. Landfield eta J.K. Cole (edd.), *Nebraska symposium on motivation 1976: Personal Construct Psychology* (26 Bol.), University of Nebraska Press, Lincoln, NE/Londres.
- Rosch, E. (1975): "Cognitive representations of semantic categories", *Journal of Experimental Psychology: General*, (104 Bol.), 3, 192-233.

Eraskina	ZALDIA	TXAKURRA	SUGEA	HARTZA	BEHIA	OTSOA
1. Alai, irribarretsu	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
2. Atsegin, maitagarri, begiko	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
3. Ireki	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
4. Burugogor, setati, kaskagogor	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
5. Lasai	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
6. Langile, gogotsu, aktibo, maratz	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
7. Bereko, egoista, burukoi	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
8. Harro, harropuz	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
9. Azkar argi, burutsu, adimentsu	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
10. Ulerkor, adikor	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
11. Loisati, herabete	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
12. Ardurati, kezkatu, zuhur	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
13. Jator, leial, ondrratu, zintzo	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
14. Serio, nenazko, formal, serios	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
15. Bamerakoi, introbertitu	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
16. Umoretsu, txispagari, graziboso	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
17. Sentibera, hunkior, gupibera	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
18. Lagunkoi, elkarkoi, soziagarri	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
19. Egiati, egizale	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
20. Ausart, adoretzu, kementsu	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
21. Independentente, aske, berjabe	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
22. Kalku, astako, kriten, inozo	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
23. Tolerante, jasanbera	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
24. Errealista	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
25. Isli	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
26. Jakintsu, ikasi, eskolatu	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
27. Xarmanagarri, liluragarri	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
28. Zoriontsu, dohatsu, zoritsu	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
29. Heldu, umo	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
30. Inbidiatsu, bekaizti	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
31. Optimista, baikor	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
32. Ero, zoro, zentzugabe	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
33. Adeitsu, kunplitu, gizalegetsu	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
34. Ahul, makal, indarge, mengel	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
35. Zakar, basto, zarpail, arumt	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
36. Gizaixo, gajo, lau, koitadu	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
37. Samur, bihotzabal	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
38. Bizi, bizkor, zalu	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
39. Haserrekor, hirakor, suminkor	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
40. Petral, errebolitoso, zalapartari	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
41. Baldar, trakets, dorpe, kankailu	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
42. Bihurri, oker, makur	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
43. Mesfidati, fidagaitz, sinesgaitz	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
44. Txuri, faltsu, gezurrezko	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
45. Anker, gogor, krudel, gupidagabe	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4	1-2-3-4
1. Triste, goibel						
2. Higuigarri, ikusteizin						
3. Itxi						
4. Arrazonagarri, arrazoizko						
5. Urduri, artega						
6. Alfer, nagl, pasibo						
7. Eskuzabal, emankor						
8. Urnil, xume, apal						
9. Ielo, labur, tentel, alu						
10. Toleragaitz						
11. Ziri-zartako						
12. Baldres, baldragas, arduragabe						
13. Maltzur, gaitzo, malliziatsu						
14. Buruarin, txorburu						
15. Berritsu, berbaldu						
16. Aspergari						
17. Bihozogor, musturrastun						
18. Elkartezin, ardigaldu, bakarti						
19. Gezurti, gezurrontzi						
20. Koldar, beldurti						
21. Lotu						
22. Zentzudun						
23. Jasangogor, intolerante						
24. Idealista, ameslari						
25. Berbatsu, hitzontzi						
26. Ezjakin						
27. Nazkagarri, uxagarri						
28. Dohakabe						
29. Heldugabe						
30. Ez bekaizti						
31. Ezkor, pesimista						
32. Zentzudun, sano						
33. Loitsagabe, aurpegihandi						
34. Sendo, osasuntsu, mardul						
35. Dotore, fin, arretatsu						
36. Handiki, handi-maundi						
37. Gogor, gaitzo						
38. Geldo, motel						
39. Bare, haserregaitz						
40. Sosegatsu						
41. Dotore, trebe						
42. Zuzen						
43. Fidakor, sinesbera						
44. Egiakzo, zimizo						
45. Bigun, onbera						